

vel, ezáltal zavarba ejtővel – drámai, szorongató és lenyűgöző. A szőke lány magányosan zokog a színpadon; a paravánhoz húzódva később kerek tükröt tart maga elé, melybe fénynyaláb vetül, s pattan onnan tovább. Később a hatalmas pallost fekteti a színpadra. A szablyát elektromosan izgatják fel: a figura a Chanel No. 5 jellegzetes üvegéből lötyyint pengéjére. Sercegve olvadó rúzszt önt a forró acélhoz. Négyrét hajtott lepedőt fektet rá. A levegő keserű füsttel telik meg. Silvia Costa felemeli a leplet, széthajtja, és hátára kanyarítja: az izzó fém a hajtogatott anyagba máltai keresztre hasonlító rajzolatot égetett. A figura kezében ott a hatalmas fegyver: a kamasz lány pillanatokra fantáziái hadvezére (az előadásban különböző történelmi korok heroikus, hírhedt vagy mártíriumot szenvedett nőalakjainak nevével is találkozunk: Messalináéval, Mária Antoinette-ével, Stuart Máriaéval s másokéval).

A megaláztatás képeiben a színpad mélyéről, gomolygó füstből fiúk csapata lép elő – arctalan massa –, kezükben párna. Tömeges erőszak stilizált képét látni: a lány tucatnyi fiú gyűrűjében, kik a párnákkal őt s a földet ütik. A falka, rajtaütése végén, szoros falanszterbe zár össze. Mögülük női sírás hallatszik: Silvia egy fura teremtményt hoz elő a lassan kihátráló fiúfal mögül – a nőalak fején az ő vonásait, szőke fürtjeit precízen megjelenítő, ám kétszeres életnagyságú álarc-álfej. E síró játék, helyettes én telt idomú fekete színésznő (Sonia Beltran Napoles), ki hamarosan leteszi a maszkot, s megmutatja saját arcát is.

A két szereplőnek – rövid időre – társa akad: cilinderes, pelerines úr, aki mintha egy Dickens-regényből lépett volna elő. A férfi megbilincseli a levetkőztetett fekete nőt, aki szénakazalba hanyatlik. Silvia tükörszerűen csillogó ezüstmasszával keni be társa mahagóni idomait. Napoles mint egy higanyszobor, csillogva, kezében a pallossal indul meg a színpadon.

A jelenetek, események hatásos rendtelenségben (divatos szó: káosz-dramaturgia – itt, mifelénk, utolsó pillanatban összegányolt, félkész attrakciók kapcsán szokás emlegetni), szinte véletlenszerűen követik egymást. Hogy a lány ellen elkövetett tömeges erőszak vagy két hatalmas, a Trafó főfalainak magasába erősített, világító doboz működésbe lépése volt-e előbb, nem is tudom felidézni. A fülsértő iparikürt-zúgással kísért dobozvillogás a társadalmi rend szabályainak parodisztikus megjelenítése. Talán. Az egyik idomon hatalmas L, a másikon R betű (*left* – bal, *right* – jobb); a neon-

ikonok egyre gyorsabb tempóban váltakozva gyulladnak fel. A lány ideoda rohangál köztük a mélyben.

Castellucci talányos, tiszta formákat alkalmaz, önmagukban álló, artisztikus kunsztokat – ipari produktumok költészete ez. Hirtelen három, a magasból leeresztett üvegkorong robban szét, távirányítással, apró szilánkokra. A játék végén fehéren izzó lézernyaláb szalad a színpadon, majd megállapodik a lány arcán. Mindeközben a *Romeo és Júlia* erkélyjelenetének szerelmes szavai olvashatók kivetítve, magyarul; ezt megelőzően angol „közszavak”, kulcsszavak dadaista torlódása vibrál a játékeret hátulról záró falidomra projektálva.

High-tech pokol, az értelmezhetetlen, értelmetlen szenvedés fesszerre szerkesztett képei egy amúgy olykor ellaposodni látszó előadásban. A felmerülő képek (kivált a nyitó kép) ereje lehengerlő, szavatoságuk, kitarthatóságuk változó. Talányos, a nézői léleklében a mélységig hatoló színház Castelluccié, aki a Cesenában élő magyar szobrász, Zimmermann István személyében rendkívüli állandó alkotótársra lelt. Scott Gibson lenyűgöző hangvilága szintén egyedülálló komponense a szakrális erejű, megrendítő előadásnak.

Rádai Andrea

Magyar vagyok, turista

EMLÉKMŰ A JELENNEK

A legtöbb színházi előadás, még a legjobb is, olyan térben játszódik, amelyhez nincs sok közünk. Amint belépünk a színház épületébe, meghatározott forgatókönyv szerint kezdünk el viselkedni, a nézőtér – jellegzetes szagával és berendezésével – Thalia fenségét hirdeti, s a színpad a néző számára olyan szentély marad, melybe nemigen léphet be. Az egyéb helyszíneken, például elhagyott gyárépületben vagy hangárban bemutatott előadások a kőszínházból nézve valóban izgalmasak, de valószínűleg csak a gyári munkás vagy a repülőgép-szerelő érzi át igazán a hely szellemét. Ez persze nem baj, kétségtelen viszont, hogy különleges élményt nyújt egy olyan előadás, mely közterületeket próbál belakni – utcákat, ahol nap nap után megfordulunk, és amelyek át vannak itatva

a történelmi emlékezettel. A Space társulat *Emlékmű a jelennek* című „installációja és köztéri hangjátéka” a Tűzoltó utcához és környékéhez való viszonyunkat aknázza ki, és alakítja át gyökeresen. Úgy is mondhatnám, egyszerűbben, hogy az előadás mindig eszembe jut, ha arra járok.

Az amszterdami Space társulat (a holland Luc van de Loo és a ma-

gyar Ar dai Petra) dokumentumszínházi módszerek segítségével társadalmi kérdéseket boncolgat. A Trafóban, áprilisban bemutatott előadásuk a Bipolar német–magyar kulturális együttműködés keretében, a HiB (Hamlet in Berlin, Hamlet in Budapest) projekt részeként jött létre. Heiner Müller *Hamletgép* című művét használták kiindulópontnak; a két alkotás kapcsolódási pontja: a történelem és a forradalom emlékezete.

Eltérően a megszokott színházi forgatókönyvtől, az előadás előtti várakozás perceit sem töltjük tétlenül. A Trafó tetőteraszát, ahonnan a séta majd indul, a történelmi emlékezésre hangoló objektumokkal rendezték be. A falakon kinagyított fotók, a konzerválás eszközei: befőttesüvegektől roskadozó kamrapolcok, porcelánfigurák múzeumi vitrinben, öreg néni, megsárgult fényképpel kezében. Egy asztalnál Kovács János '56-os naplójának faksimile kiadását lehet fella-pozni. Az egyik falon monitorok lógnak: gyerekszájak válaszolnak olyan kérdésekre, mint például mit jelent a jobb- és a baloldal a politikában, mi a tüntetés, vagy mi a forradalom.

Az előadás kezdetén mindannyian magunkhoz veszünk egy iPodot, és egyszerre indítjuk el. A séta közben hallott szöveg, zene és bejátszások keltik majd azt az illúziót, hogy a Tűzoltó utcán vagyunk, de mégsem, s hogy a hétköznapi életünkben jól ismert terekre most pillantunk először. Az iPodon hallott keretszöveg a főleg külföldi múzeumokból ismert audio-guide módszerrel kalauzol minket végig az „Uniform világprogram keretében megrendezett történelmi tudatépítő sétán” – valahol a jövőben, egy skanzenban vagyunk, és a Tűzoltó utca, az Üllői út és a Corvin köz tökéletesen rekonstruált, a 2007-es állapotnak megfelelő mását látjuk. A séta alatt nemcsak az Uniform idegenvezetőjének stílusosan tudálékos hangját, hanem egyéb bejátszásokat is hallhatunk, melyek még több szemszögből, még több idősíkből láttatják a történelmi emlékezetet. Egy gyerek olvas fel Kovács János naplójából. Részleteket hallunk a *Hamletgép*ből (az 1977-ben írt mű 1956-ról is megemlékezik). Az 1848-as forradalom és a közelmúlt történései idéződnék fel a 2007. március 15-i eseményeket kommentáló naplórészletekben és az ünnep alkalmából elmondott politikai beszédekben. Ez utóbbi napló szerint egy 1989-ben Hollandiába emigrált nő tér vissza Budapestre hosszabb időre, s folyamatos kétségek gyötrik a helyes viselkedést illetően: turistának érzi magát abban az országban, ahol gyermekkorát töltötte.

A szöveg és a látvány sajátos módon egészíti ki és kérdőjelezi meg egymást: még a békés Tűzoltó utcán bandukolunk, amikor Kovács János naplójának a Köztársaság téri vérengzésről szóló részleteit halljuk, de már közeledünk a Páva utcai Holokauszt Emlékközpont-hoz, amely az Uniform idegenvezetője szerint régés-rég nem látogatható, hiszen úgyis „mindig ugyanarra emlékezünk, és minden múzeum külső fala alkalmas az emlékezésre”. Kiérünk az Üllői útra, ahol, mint a boldogabb jövő gyermekei, kissé értetlenül állunk az Uniform által a harmadik évezred elejének megfelelően rekonstruált hatalmas zaj, kosz és bűz közepette.

A Nagytemplom utcában megtekinthetjük a kétezres évek elején „újjaépült” és azóta „érintetlenül ha-

Talló Gergely felvétele

gyott” Grundot. Átvágunk a Corvin köz felé. Az emigráns nő naplója kapcsán, egy hatalmas, üres telken hallunk Francis Fukuyama utópiának bizonyult elméletéről, mely szerint a hidegháború befejezése és a Szovjetunió összeomlása után majd győz a liberális demokrácia, és véget ér a történelmi fejlődés. Nem sokkal később az Uniform idegenvezetője pontosan ebbe az utópiába ránt minket *vissza*. A szombat esti, nyüzsgő Corvin közben részleteket hallunk a *Hamletgép*ből. Az Üllői úti aluljáróban egy ideig azt figyeljük, hogy a skanzen „statisztái” hogyan mutatják be és játsszák el 2007 divatját és viselkedésmódját. A járókelők valóban statisztáknak tűnnek, hiszen – bár szombat este van – annyira sietnek, hogy szinte senki sem csodálkozik rá az őt bámuló csoportra, amelynek minden tagja fehér iPodot visel a nyakában. A séta végéhez közeledve a Kilián laktanya mellett megyünk el, mely „korábban” kínai piac volt, majd a „nagy kínai magyar”, Szu Csi Li építtette vissza 2007-es állapotába. A séta végén az idegenvezető ízelítőt nyújt az emlékbolt kínálatából. Például lyukas fogú turul is kapható.

Az *Emlékmű a jelennek* mint színházi esemény már csak azért is érdekes, mert nagyon intenzíven éljük meg mind egyénileg, mind egy rövid életű mikroközösség tagjaiként. A hangjáték egyrészt személyes élmény: a séta folyamán nem szólunk másokhoz, asszociációinkat később is nehéz lenne felidézni és megosztani, másrészt mégiscsak egymás cinkosai vagyunk, közös titkunk van, amit az utca embere nem ismer.

A hang és a látvány, a gyorsan változó idősíkok és a különböző szemszögekből és időpontból előhívott emlékezés nagyon bonyolult folyamatot indít el a hangjáték közönségében. Az *Emlékmű a jelennek* apró részleteket tár fel Budapest múltjának, jelenének és jövőjének mindennapjaiból, eltűnődik a nemzeti és a történelmi gondolkodás sajátosságairól, és személyes emlékeket is felidéz a nézőben. Mindennek következtében mintha az *egészből* tapasztalnánk meg valamit, mintha néhány pillanatra egyszerre éreznénk a város minden korszakának lüktetését.

Megkönnyebbüléssel tölt el az is, hogy a „jövőből való visszapillantás” eltávolít a történelmi-politikai jelen-től. Mert a Magyarországra visszatért nőnek alighanem igaza van abban, hogy valami nem változott 1989 óta: „bizonyos dolgokról nem lehet beszélni.” Legfeljebb így, ezzel a módszerrel. Ha indulatoktól mentesen, némi humorral és öniróniával, felszabadultan emlékművet állítunk a jelennek.